

Denge, Değer ve Emanet Baęlamında
ÇEVRE AHLÂKI

PROF. DR. HURİYE MARTI

Çevre deyince...

Canlı-cansız, maddi-manevi, görünür-görünmez, fiziksel-duygusal, bugünkü-yarınki boyutlarıyla, İnsanoğlu için çevre “**hayat**” demektir.

Hayatın rengi, ahengi, dirliği, bütünlüğü demektir.

Varlığın devamı, Allah’a ulaşmanın imkânı demektir.

İnsanın bir **çevre içinde,**
bir **çevreyle birlikte,**
bir **çevreye muhtaç** yaratılması “tesadüf değildir.”
Yüce Yaraticımız buyurur ki,
“Biz yeri, göğü ve arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık.” (Enbiyâ 21/16)

Çevre ile insan arasındaki döngüsel ilişki

Hız. Peygamber (sav), bu çift yönlü ve daimi ilişkinin insana bakan yüzünü şöyle anlatır:

“Dört şey insanı mutlu eder: İyi huylu bir eş, geniş ev, iyi komşu ve sağlam binek. Dört şey de insanı mutsuz eder: Kötü komşu, kötü huylu bir eş, dar ev ve kötü binek.” (İbn Hanbel, Müsned, I/168)

Çevre ile insan arasındaki döngüsel ilişki

Çevreye bakan yüzünü ise şöyle anlatır:

“Kötü huylu bir kul öldüğünde, diğer kullar, şehirler, ağaçlar ve hayvanlar rahata erer!” (Buhârî, Rikâk, 42)

O halde,

Çevremiz aynamızdır.

İnsan, çevresine bakarak kendisini
değerlendirmeli, bakarak kendisini
kendisine bakarak da çevresini
anlamlandırmalıdır.

O zaman,

Çevre denince zihinlerde olumlu bir çağrışım uyanması gerekmez mi?

Oysa,

Bugün çevre denince dile getirilen, tartışılan, iddia edilen ne varsa,

- acı,
- tükeniş,
- umutsuzluk,
- erdemsizlik,
- özen yoksunluğu üzerinedir.

Çünkü,

İnsanoğlu bindiği dalı kesmiştir.

Nefes almasını sağlayan ormanları yakmış, karnını doyuran toprakları çölleştirmiş, suya kandıran nehirleri kurutmuruştur.

Çevresiyle dostça ve insafalı bir ilişki kurmayı başaramamıştır.

Kur'an'a göre,

İnsan-çevre ilişkisinin ilâhî bir boyutu vardır:

*“Doğu da, batı da (tüm yeryüzü) Allah'ındır.
Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır.”*

(Bakara 2/115)

İnsanın çevre ile ilişkisi de nihayetinde **Yaratıcıyla bağı**nı ilgilendirmektedir.

Kur'an'a göre,

Allah, kendi zâtından uzak ve bağımsız bir kâinat var etmemiştir. O, her an aktif biçimde tabiatın kontrolünü elinde tutmakta ve dinamik bir süreci idare etmektedir:

“Göklerde ve yerde bulunanlar, (her şeyi) O’ndan isterler. O, her gün iş başındadır.” (Rahmân 55/29)

O halde,

Allah'ın çevre ile doğrudan ilgili olmasının doğal bir sonucu olarak, çevre hakkında birtakım sınırlar belirlediğini ve insandan bu sınırlara riayet etmesini istediğini görürüz.

ÇEVRE AHLÂKI

Bir kısmı hukukî bir kısmı ise ahlâkî nitelik taşıyan bu sınırlar, emir ve yasaklar, insanın hem bu dünyadaki hem de ahiret hayatındaki çevresini etkileyecek kadar önemlidir ve öğrenilmeyi beklemektedir.

Demek ki,

**Çevre-insan ilişkisinin eğitime bakan
bir yüzü vardır.**

Allah'ın, İnsanı Çevre ile Eğitişİ

İnsan, çevresi hakkında bilgi edinmekle yükümlü olduğu kadar, çevrenin onu nasıl eğittiğine de dikkat kesilmelidir.

Çünkü çevrenin bizzat kendisi, Allah tarafından kulların eğitiminde materyal olarak kullanılmaktadır!

Allah İnsana Çevreyle Ne Öğretir?

1. **Tabiattan tevhide** uzanan bir bakışa sahip olması gerektiğini:

“Göklerde ve yeryüzünde bulunanların, sıra sıra kuşların Allah’ı tesbih ettiğini görmez misin? Her biri duasını ve tesbihini kesin olarak bilmektedir. Allah, onların yapmakta olduğu şeyleri hakkıyla bilendir.” (Nûr 24/41)

Allah İnsana Çevreyle Ne Öğretir?

2. Ne çok **nimet** içinde olduğunu ve bu nimetlerin bir **imtihana** işaret ettiğini:

“İnsanların hangisinin daha güzel amel yaptığını deneyelim diye şüphesiz biz yeryüzündeki şeyleri ona bir ziynet yaptık.” (Kehf 18/7)

Allah İnsana Çevreyle Ne Öğretir?

3. Akıllı, güç sahibi ve şerefli varlık olmasının ona çevresi hakkında son sözü söyleme hakkı vermediğini, **sınırlarını** bilmesi gerektiğini:

“Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çevresini aşıp geçmeye gücünüz yetiyorsa geçin! Ama (Allah’ın verdiği) bir güç olmadan geçemezsiniz.” (Rahmân 55/33)

Allah İnsana Çevreyle Ne Öğretir?

4. Çevresiyle özdeşim kurması, tabiata dair benzetmeleri okurken kendisini düşünmesi gerektiğini:

“Allah’ın rızasını kazanmak arzusuyla ve kalben mutmain olarak mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yüksekçe bir yerdeki güzel bir bahçenin durumu gibidir. Bol yağmur alınca iki kat ürün verir. Bol yağmur almasa bile ona çiseleme yeter. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.” (Bakara 2/265)

“Çevre ahlâki” başlığı altında,

Biz ne öğretelim ki derde derman olsun?

Ne öğretilim?

1. Çevre, kutsal kodlara sahiptir ve kusursuzdur.

Çevre boş, vasıfsız, gelişigüzel bir hammadde yığını değildir. Aksine her zerresi anlam taşıyan, dengeli, muhteşem bir bütündür ve Yaraticısını anlatır.

Ne öğretilim?

2. Çevre, insana faydası olduğu için değil, ilahi kudretin eseri olduğu için değerlidir.

Çevreye değer biçen Allah'tır. Dolayısıyla çevre-insan ilişkisi, özne-nesne ilişkisinden ziyade "öz değere sahip iki bütünün ilişkisi" olarak algılanmalıdır.

Ne öğretelim?

3. “Yeryüzünün halifesi” olan insanoğlu, çevre konusunda sorumluluktan kaçmamalıdır.

“Halifelik” yani yeryüzünü Allah’ın muradına uygun biçimde imar etme vazifesi, lüksün değil yükümlülüğün adıdır; yeryüzünün efendisi değil dostu olmaktır.

Halifeliği sorumluluk yerine menfaat merkezli düşünmek, gücüne ve aklına tapan modern dönem insanının hastalığıdır.

Ne öğretilim?

4. İnsan, çevresinin “sahibi” değil, “emanetçisidir.”

Malı, eşi, çocukları, makamı, bedeni, canı, yeryüzünün güvenliği, ıslahı, adaleti, barışı, tabiatın sağlığı Allah tarafından insana emanet edilmiştir.

Kendine ait olmayan, bir diğer deyişle üzerlerinde istediği gibi tasarruf yetkisine sahip olmadığı bütün bu emanetler hakkında emanetin sahibi olan Allah’a bir gün hesap verecektir.

Unutulmamalıdır ki,

İnsan, çevresine ahlâklı davrandıkça kendisini koruyup yüceltecek, çevresine zulmettikçe kendisine yazık edecektir...

Kirlenen bir çevre, kirlenmiş bilinçlerin eseridir. Bilinç arınması ise ancak çevre ahlâkı hakkında güçlü ve yerinde bir değer eğitimiyle mümkün olacaktır.

ÇEVRE AHLAKI

TEŞEKKÜRLERİMLE